



Når litteraturundervisningen skaber læselyst

DORTHE RISE OG ULLA MARIA MICHAELSEN, LÆRERE I HOLBÆK KOMMUNE OG FORFATTERE TIL *LÆSELYST* OG MEDFORFATTERE TIL *GRIB LITTERATUREN!*

Glæden ved og nysgerrigheden over for litteraturundervisningen skal skabes allerede i indskoling og vedligeholdes på mellemtrinnet og i udskoling. Eleverne skal møde en undervisning, der gør dem nysgerrige og forventningsfulde, og som ikke mindst åbner op for de følelser, som litteraturen kan vække i dem. At inddrage en kreativ og sansemæssig tilgang til litteraturen skal gerne være en naturlig del af elevernes litteraturundervisning op gennem deres skolegang og på den måde understøtte deres læselyst. I det følgende vil vi pege på, hvad vi som lærere lægger vægt på i vores litteraturundervisning for at skabe læselyst hos eleverne, og efterfølgende præsenterer vi en række undervisningsideer til tre forskellige værker, som kan læses i henholdsvis indskoling, på mellemtrinnet og i udskoling.

Læselyst og litteraturlæde

Kært barn har mange navne. Om vi kalder det læseglæde, læselyst eller noget tredje er ikke væsentligt. Det vigtigste er, at vi gør os umage med at planlægge en litteraturundervisning, der skaber en lyst og et fællesskab omkring læsningen. Et fællesskab, der åbner op for indlevelse og et engagement fra eleverne i mødet med en kreativ og sanselig litteraturundervisning. Vores erfaring er, at når litteraturundervisningen bliver nærværende og interessant for eleverne, så har det stor betydning for deres lyst til at læse andet litteratur end blot den litteratur, der bliver læst som værk-læsning i undervisningen.

” Kært barn har mange navne. Om vi kalder det læseglæde, læselyst eller noget tredje er ikke væsentligt.

Som litteraturformidlere og dansklærere bestræber vi os på at planlægge en litteraturundervisning, der er varierende, og som overrasker med en ny og uforudsigelig tilgang. Nogle gange må arbejdet med litteraturen gerne skabe en woweffekt hos vores elever. Elevernes læselyst bliver i den grad påvirket af, hvordan vi planlægger vores litteraturundervisning. Formår vi med vores litteraturundervisning at fange elevernes interesse for litteraturen, så har det også betydning for deres lyst til at læse og arbejde med litteraturen.

Vi skal planlægge en litteraturundervisning, hvor eleverne blandt andet skal, føle, høre, se, smage og lege med litteraturen. Vi skal vække deres sanser, *før*, *mens* og *efter* de møder teksten, og skabe et rum, hvor eleverne bliver klædt på til at møde litteraturen.

Vi skal væk fra de endeløse spørgsmålsark, som eleverne skal besvare under deres læsning. Det betyder ikke, at vi ikke skal fortolke, analysere og arbejde med bogens handling. Det skal vi, men

vi skal også meget mere end det. Vi skal starte med at arbejde med litteraturen, allerede inden eleverne møder værket og får det i hænderne. Eleverne skal klædes på til at møde teksten, og der skal sættes den rigtige stemning og vækkes en nysgerrighed hos eleverne.

Litteraturen bliver interessant, når vi deler den med hinanden. Når vi taler om vores oplevelser og tolkninger af teksten. Det skal vi huske, når vi planlægger vores litteraturundervisning. Vores råd er: Planlæg en undervisning, hvor eleverne arbejder sammen, og hvor der tales om oplevelser og stemninger. Litteraturen skal vække noget i dem, noget, de kan genkende og identificere sig med, og noget, som bringer deres refleksioner i spil. Det er på denne måde og med denne tilgang til litteraturen, at vi skaber en læselyst i eleverne.

Udstilling af produkter

For os indebærer en kreativ tilgang til litteraturundervisningen, at eleverne fremstiller nogle kreative produkter. De skal selvfølgelig udstilles. Eleverne skal mærke, at deres arbejde og deres produkt har en funktion og skal bruges til noget. Produkterne kan hænges op i klassen eller udstilles på et fælles område på skolen. Elevernes lyst, motivation og grundighed bliver større, når de ved, at der er en eller flere modtagere, der skal se og læse deres produktioner. Skab en autentisk modtager af elevernes produkter, så det ikke blot er læreren, der er modtageren.

” Eleverne skal mærke, at deres arbejde og deres produkt har en funktion og skal bruges til noget.

Pippi Langstrømpe, Sølvblomst og Drengene

Vi har udvalgt tre værker til henholdsvis indskoling, mellemtrinnet og udskoling, som vi har arbejdet med i undervisningen på en sanselig og kreativ måde. Det er ikke et fyldestående undervisningsforløb, vi beskriver i det følgende, men litterære greb, som kan supplere og understøtte litteraturarbejdet, så det bliver varieret og kommer til at styrke elevernes litteraturlæse og ikke mindst deres læselyst.

At valget netop er faldet på disse tre værker skyldes, at vi har erfaret, at eleverne har udvist stort engagement og motivation i arbejdet med værkerne. De har været optaget af værkerne, som har givet mulighed for at trække vedkommende temaer ind i elevernes egen verden og dermed gøre litteraturen mere nærværende og brugbar i deres liv.

De fleste indskolings elever kender til historien om *Pippi Langstrømpe* (Lindgren, 2020). De har måske allerede hørt historien om Pippi eller set en film eller tegnefilm med hende. At de allerede har en viden om hende, er et godt afsæt til at understøtte deres indlevelsessevne. Pippi er særlig, og hun har en betydelig rolle i litteraturen, hvor hun ofte bliver brugt som metafor for det stærke, modige og uafhængige individ. For at have lyst til at læse er det vigtigt, at man som elev forstår det, man læser, og kan leve sig ind i de fiktive personer. Det kan de fleste indskolings elever, når de læser om vores allesammens Pippi.

Fantasybøger er et hit blandt eleverne på mellemtrinnet. De fleste mellemtrinselever elsker at søge ind i den magiske verden, hvor alt kan ske, og hvor de kan møde magiske væsener og verdener, der kan berøre dem og ligeledes også inddrage temaer, der er aktuelle for dem. *Sølvblomst* (Eken, 2021) er en letlæst fortælling med temaer som flytning, skilsmisse og venskab. Værket er en sand

‘pageturner’, så når eleverne først er gået i gang med at læse, har de svært ved at lægge bogen fra sig. Mange af vores elever er efterfølgende kommet og spurgt efter en fortsættelse. Når vi udvælger værker til mellemtrinnet, er det også et væsentligt parameter, om det er en seriebog, da mange elever gerne vil læse videre. I første bog er de blevet klædt godt på til at forstå handlingen og hovedpersonen. Når de så læser de efterfølgende bøger, forstår de bøgerne bedre, og lysten til at læse stiger hos mange elever.

Eleverne i udskoling bliver ofte præsenteret for kompleks litteratur. Det skal de også, men vi skal også huske at vælge værker, der lader sig forstå mere umiddelbart, og som taler direkte ind i elevernes egen verden. Vi har oplevet, at eleverne bliver grebet af værker, der er relaterbare, og som giver dem indsigt i, hvilke tanker, handlinger, følelser og dilemmaer der kan krydse deres vej i deres ungdomsliv. Bøgerne må gerne have et let forståeligt sprog, og der må gerne være gang i handlingen. I *Drengene* (Kleinschmidt, 2018) udspiller handlingen sig i et miljø, der kunne være elevernes eget. Der er fart over feltet, og allerede fra første side får eleverne en fornemmelse af, at ‘noget’ ender galt. Sproget i værket er let forståeligt, og værket kommer omkring temaer som venskab, gruppepres, kærlighed og de svære valg. Temaer, som mange udskolings elever gerne vil læse litteratur om.

Aktiviteter til *Bogen om Pippi Langstrømpe*

Bogen om Pippi Langstrømpe er en rigtig sjov og fængende bog at starte med som højtlesning i de mindste klasser. Højtlesning er godt for oplevelsen og skaber et fællesskab om litteraturen. Astrid Lindgren skrev fortællingen om Pippi Langstrømpe i 1945, og selvom fortællingen om Pippi er skrevet i en anden tid, er historien om den stærke, modige og nysgerrige pige stadigvæk aktuel. For Pippi er intet umuligt, og der er ingen grænser for hendes mod og gode humør. Læsning af Pippi lægger op til en snak om venskab, hvornår og hvordan man er stærk, at forsvare andre, når de bliver mobbet, eller om det er i orden at fortælle løgnehistorier. Gennem litteraturen skal eleverne kunne spejle sig i de fiktive karakterer, og det er der rig mulighed for i denne fortælling.

Smag på ord

Pippi Langstrømpe er en længere fortælling, som læses højt for eleverne over nogle dage eller uger. Udvælg ord fra hvert kapitel og snak om ordene, inden der læses. Derved bliver denne aktivitet tilbagevendende og genkendelig.

Eleverne skal “smage” på ord og sætninger fra teksten. Skriv ordene op på tavlen, find billeder af ordene og vis dem frem og gennemgå så ordene med eleverne.

Hvilket slags ord er det, hvad betyder ordet, hvordan staves ordet, hvilken ordklasse, hvordan udtales ordet osv.? Man kan vælge at snakke, tegne eller skrive om ordene. Det kan variere undervejs i fortællingen. Find billeder af enkelte ord som *levertran* eller *veranda*, så bliver det nemmere for eleverne at forstå, hvad ordet egentlig betyder.

Leg litteraturen

Inden teksten læses for eleverne, planlægges der en leg, der kan kædes sammen med fortællingen. I denne fortælling er det oplagt at lege *tagfat*, *jorden er giftig* eller *tingfinder*.

Leg litteraturen er et greb, der sætter fokus på elevernes første oplevelse med teksten kombineret med en fysisk aktivitet. Eleverne bruger kroppen og sanserne, og derigennem vækkes deres nysgerrighed og motivation for fortællingen. Til legen *tingfinder* gemmes fysiske genstande, som eleverne skal finde. Der sendes fire elever uden for døren, og de resterende elever og læreren gemmer en genstand i klassen. Eleverne kommer ind og skal nu finde genstanden. Vælg nogle ting, som har en betydning for fortællingen, fx en abe, en figur af Pippi, en hest eller et svensk flag.

Hvis jeg var Pippi, så ville jeg...

Hvad er det, der er så særligt ved Pippi?

Eleverne får en lille skriveopgave, hvor de med denne sætning skal skrive lidt om, hvad de ville gøre, hvis de ligesom Pippi var stærke, modige og havde mange penge.

Det handler om at få en god snak i klassen om, hvad der er Pippis kvaliteter. Hvad er det, hun er god til, som vi andre kan lære noget af? Skriveopgaven kan være i et kladdehæfte, men kan også skrives pænt ind på linjeret papir og sættes op i klassen med en lille tegning til.

Kan vi gøre noget pippisk?

Efter fortællingen er læst færdig, skal vi i klassen gøre noget, som er kendetegnende for Pippi. Eleverne kommer med en masse gode forslag, som skrives op på tavlen. Når alle forslag er skrevet op, sorterer vi dem og finder det, som vi alle sammen synes passer rigtig godt til Pippi og os. I 1. klasse lavede vi aftaler for, hvordan vi bedst hjalp hinanden ude i frikvarteret, når der var brug for hjælp.

Pippi er en rigtig god ven for Tommy og Annika og hjælper dem, der har brug for det. I 1. klasse fik vi en god snak om venskab, om hvordan og hvornår man er modig, og hvorfor det er vigtigt at turde sige fra.



Billede 1: Eleverne i 1.D har tegnet Pippi Langstrømpe

Aktiviteter til Sølvblomst

Sølvblomst udkom første gang i 2002 og er blevet genudgivet i 2021, hvor fortsættelsen, *Natblomst*, også har set dagens lys. Romanen er en magisk fortælling om venskabet mellem Jonas og Sølvblomst. Jonas og hans bedste ven, Simon, har en hemmelig hule i Fru Kvists store og tilvoksede have. Venskabet mellem de to drenge bliver udfordret, da Jonas' familie skal flytte til en anden by.



En eftermiddag, da Jonas er alene ved haven, ser han den gamle dame blive kørt væk af en ambulance, og hun kommer ikke tilbage igen. Huset er tomt, men alligevel er det, som om at noget eller nogle holder øje med Jonas inde fra vinduet med de mange blomster. *Sølvblomst* handler om venskab, fortvivelse og naturens vidunderlige verden. En fantastisk fortælling, der foregår i et helt almindeligt parcelhuskvarter.

Sproget i bogen giver god mulighed for, at eleverne kan danne indre billeder af personer og miljøet, som personerne færdes i. Arbejdet med *Sølvblomst* lægger op til en snak om venskab, om at føle empati over for det, der er anderledes, kæmpe for det, man tror på, og ikke frygte det ukendte. Naturen og blomsterne spiller en særlig rolle i fortællingen, som derfor vil være naturligt at inddrage i litteraturarbejdet til bogen.

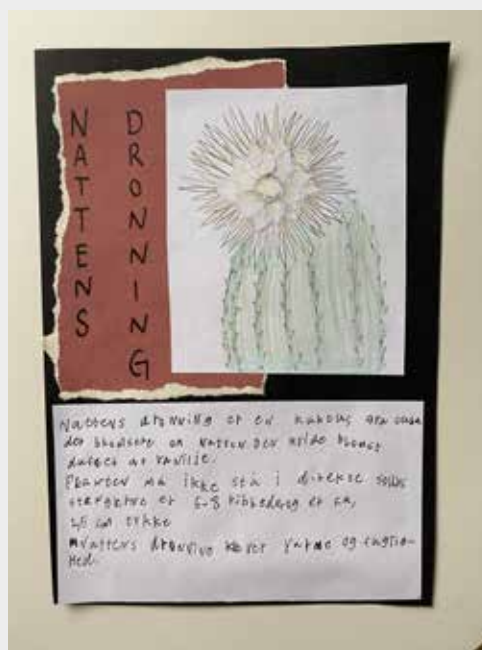
Billede 2: Personkarakteristik lavet i WordArt

Fagtekst om Nattens dronning

Som optakt til at arbejde med romanen skal eleverne stifte bekendtskab med kaktussen Nattens dronning, så de senere, når de i fortællingen møder kaktussen, ved, hvordan den ser ud, og er klædt på til at arbejde med kaktussens betydning i romanen.

Lad eleverne søge oplysninger om Nattens dronning på nettet. De skal søge efter oplysninger, der giver dem viden om kaktussens udseende, formering og pleje/pasning. Disse oplysninger skal de bruge til at skrive en mindre fagtekst, hvor de med deres egne ord beskriver Nattens dronning og tegner den.

Billede 3: Fagtekst – Nattens Dronning af elev i 6. klasse



Fru Kvists hus

Eleverne skal i dette greb arbejde med den tekstnære læsning. Med udgangspunkt i teksten og det, der bliver skrevet om havestuen, blomsterne, huset og hele miljøet, hvor Sølvblomst bor, skal eleverne nu udarbejde en model, der viser det, som teksten beskriver. Ud fra elevernes viden om den læste tekst skal de omforme og videregive teksternes centrale indhold med et visuelt udtryk.

Eleverne kan klippe, bygge, tegne eller male Fru Kvists hus, som det bliver beskrevet i teksten. Her kan man vælge at bruge en skotøjsæske, hvori stuen bygges, eller lave en farverig tegning af miljøet.

Haiku – komposition

Efter at eleverne har læst bogen færdig, skal de arbejde med bogens komposition. Start med i fællesskab at snakke om (og skrive på tavlen), hvad der sker i starten, midten og slutningen af fortællingen.

Derefter skal eleverne lave et haikudigt med tre strofer, der passer til bogens komposition. Første strofe skal beskrive bogens indledning, anden strofe bogens midte og tredje strofe bogens slutning.



Billede 4: Haikudigt til Sølvblomst lavet af elev i 6. klasse

Venskabsblomst

Venskab er et centralt og gennemgående tema i *Sølvblomst*. Som afslutning på forløbet med romanen kan eleverne i fællesskab lave en venskabsblomst. Læreren tegner et blomsterhoved og hænger op på væggen. Eleverne klipper blade til blomster, hvorpå de skriver, hvordan man er en god ven. De starter sætningen med *En god ven...*

Aktiviteter til *Drengene*

Drengene af Jonas Kleinschmidt er en velskrevet og aktuel roman, der henvender sig til udskoling, om en ganske normal drengegruppe. Vi møder første gang drengene i 0. klasse, og vi følger dem til den skæbnesvangre sidste skoledag og i tiden derefter. Gruppen består af seks drenge, der kommer med hver deres historie. Romanen giver et hudløst ærligt og interessant billede af, hvad det vil sige at være en del af en drengegruppe. Hvilke dynamikker der kan være på spil, og hvad gruppepres kan medføre.

” Skaler eleverne have en forståelse for og indblik i hinandens verden, kan litteraturen være en af vejene dertil.

Kigger vi på *Drengene* med lærerfaglige øjne og med henblik på at inddrage den som fælles værklæsning, er det interessant at arbejde med personer i romanen, da deres individuelle personlighed og historie spiller en rolle for dynamikken i drengegruppen.

Bogen lægger op til at arbejde med mange aktuelle ungdomstemaer, herunder venskab, kærlighed, gruppedynamik og ikke mindst gruppepres. Romanens temaer taler ind i elevernes egen verden og giver et indblik i, hvordan det er at være dreng. Skal eleverne have en forståelse for og indblik i hinandens verden, kan litteraturen være en af vejene dertil.

Kortfilmen *Drengestreger*

Som optakt til arbejdet med romanen og de valgte temaer, skal eleverne se og arbejde med kortfilmen *Drengestreger* (findes på CFU), der ligesom romanen handler om harmløse drengestreger, der får alvorlige og fatale konsekvenser.

I mindre grupper arbejder eleverne med spørgsmål til kortfilmen med et fokus på filmens konflikt og gruppedynamik, der resulterer i en tragedie.

Som tidligere nævnt kan det hos eleverne skabe en større interesse for litteraturen, hvis de, inden bogen læses, har arbejdet multimodalt med eksempelvis bogens tema.

Hensigten med at anvende kortfilmen, inden eleverne arbejder med bogen, er at skabe en stemning og opmærksomhed for derigennem at igangsætte en snak om bogens temaer.

Aldrig glemt

I *Drengene* kredser meget af handlingen om, hvordan naive drengestreger kan få fatale konsekvenser. I værket udfordrer to af drengene hinanden i, hvem der tør blive siddende længst på skinnerne, når der kommer et tog kørende.

DSB har lavet en kampagne, *Livet på kanten er farligt. Bliv på perronen*, hvor formålet er at øge opmærksomheden på den fare, der kan være ved og omkring togstationerne i forbindelse med byture og alkohol. En del af kampagnen er musikvideoen *Aldrig glemt* (Icekiid 2021), der er blevet til som et samarbejde mellem DSB og Icekiid.

Efter at eleverne har læst romanen færdig, vender vi tilbage til temaet drengestreger, som de nu skal arbejde videre med. I fællesskab ser de musikvideoen *Aldrig glemt*, og umiddelbart efter skal eleverne udvælge tre scener fra musikvideoen, som har gjort størst indtryk på dem. De tager screenshots af disse tre scener og indsætter dem i en Padlet.

I mindre grupper viser de deres Padlet til hinanden og begrundet deres valg af scener.

Kampagneprodukter

I arbejdet med at rykke litteraturen tættere på eleverne og gøre den mere relevant for dem giver det mening at inddrage elevernes egen erfaringsverden og lade dem skabe produkter, der taler ind i den virkelige verden.

Eleverne skal producere deres egne plakater og stories til kampagnen *Livet på kanten er farligt*. *Bliv på perronen*.

Eleverne arbejder sammen i grupper, og hver gruppe skal producere en plakat og en story. Eleverne præsenteres for kampagnens målgruppe, vision, mission og opgavekrav.

Plakat og stories laves digitalt fx i www.canva.com eller Easel.ly på SkoleTube



Billede 5: Story fra Instagram lavet af elev i 8. klasse til kampagnen *Livet på kanten er farligt*. *Bliv på perronen* fra DSB

Læselyst tager tid

Det tager tid at oparbejde læselyst hos eleverne, særligt i dag, hvor litteraturen har stor konkurrence fra de sociale medier. Fortvivl dog ej. Det kan godt lade sig gøre, men det er tidskrævende og kræver en langsigtet indsats fra os voksne, der er omkring eleverne. Vi kan gennem litteraturundervisningen vise eleverne, at litteraturen kan fortolkes og forstås på mange forskellige måder, så de derigennem bliver bevidste medfortolkere og kan koble litteraturen til eget liv.

Vi kan som undervisere vælge ny og interessant litteratur, men hvis vi ikke ændrer på vores måder at gribe litteraturundervisningen an på, skaber vi ikke læselyst eller litteraturlæde hos eleverne. Litteraturundervisningen skal skabe en woweffekt, der vækker elevernes interesse for og nysgerrighed over for litteraturen, og som tænder en gnist i elevernes læselyst.

Litteratur

DSB (2021). *Livet på kanten er farligt. Bliv på perronen.*

Eken, C. (2021). *Sølvblomst* (3. udg.). Gutkind.

Henkel A. Q., Frydensbjerg, J., Michaelsen, U. M., Jacobsen, J. T., & Simonsen, A. C. H. (2020). *Grib litteraturen! 50 litteraturredidaktiske greb*. Gyldendal.

Icekiid (2021). *Aldrig glemt*. Cannibal Records.

Kleinschmidt, J. (2018). *Drengene*. Turbine.

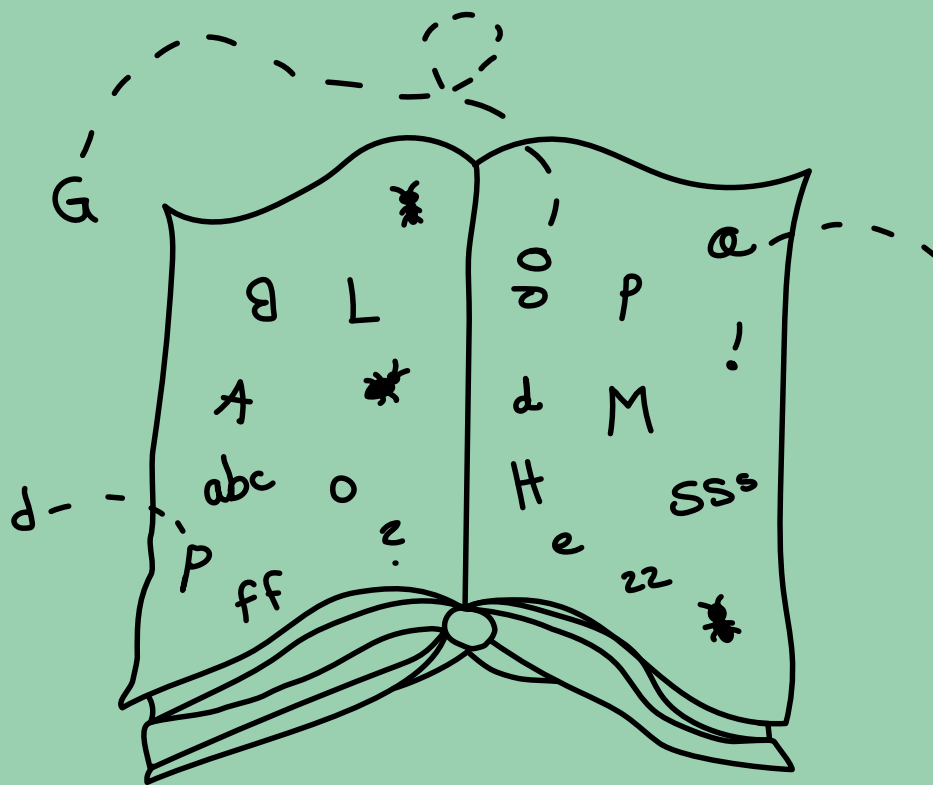
Lindgren, A. (1945/2000). *Bogen om Pippi Langstrømpe*. Gyldendal.

Madsen, S. D. V. (2012). *Drengestreger*. Det Danske Filminstitut.

Om forfatterne

Dorthe Rise og Ulla Maria Michaelsen, folkeskolelærere og danskvejledere i Holbæk Kommune. På de sociale medier blogger de om deres undervisning. Dorthe Rise står bag @danskvaerelset og Ulla Maria Michaelsen bag @ullamariasklasser. Tilsammen står de også bag udgivelsen *Læselyst - ideer til at skabe læselyst i klasserummet* og litteraturidanskfaget, <https://www.litteraturtil-danskfaget.dk/>, som handler om glæden ved børne- og ungdomslitteratur.

Gode nyheder til dine ordblinde elever



Nu byder vi på to spændende udgivelser, der giver dig nye redskaber i dit arbejde med ordblinde eller skrive- og læseudfordrede elever. *Myren A+B* styrker, gennem et sammenhængende skriveforløb, evnen til at finde relevante ord og formuleringer, så eleven opnår større længde og variation i sætningerne. *Lyd til lyd*-kassen træner den fonologiske opmærksomhed gennem spil med stigende sværhedsgrad, så eleverne får bedre forudsætninger for at forstå bogstav-lyd-koblingen.



Se nyhederne og andre materialer til læsevejledere på gyldendal-uddannelse.dk/landingpages/læsevejledere